

Cuba 2007

Wat er aan vooraf ging

Cuba stond eigenlijk niet zo hoog op ons lijstje, maar Fidel Castro werd wel erg krakkemikkig en wat zou er na zijn dood gebeuren? De grenzen open voor Amerika? Alle oldtimers op de schroothoop? We wilden het niet afwachten en kochten een retourticket naar Varadero, maanden voor de uiteindelijke vertrekdatum. Nog nooit hadden we zo'n stressvolle aanloop: op de valreep kochten we ons eerste huis en pas op de dag vóór vertrek hoorden we dat de financiering rond was. Toen moesten we ineens alles inpakken en nog van alles regelen voor het nieuwe huis. Ingrid had rugpijn, Vincent een te hoge bloeddruk, kortom: we waren zwaar aan vakantie toe. Ook tijdens de reis hebben we nog enkele keren minder leuk e-mailcontact met de notaris, maar daarover later meer.

Zaterdag 10 februari – vlucht naar Varadero

Om een uur of half acht in de ochtend stijgen we op, ons wacht een lange vlucht; omwille van de veiligheid vliegen we over Canada en Amerika, bepaald geen rechte lijn. We doen er dertien uur over en landen halverwege de middag in Varadero, het tijdsverschil is zes uur. Een nog groter verschil is het klimaat: sneeuw in Nederland, lekker zonnetje op Cuba. We rollen soepel door de douane heen want bij ons vliegticket zit een nepvoucher met hotelovernachtingen tijdens ons hele verblijf; in Cuba moet je aan kunnen tonen dat je een hotel hebt, anders kom je in de problemen. Met nepvouchers nemen ze blijkbaar ook genoegen. Voor een relaxte start hebben we vanuit Nederland een hotel voor de eerste nacht in Varadero geboekt. Het is toch prettig te weten dat je in ieder geval ergens kunt slapen.

Varadero is een soort nep-Cuba met zelfs een nep-strand. Later tijdens de reis horen we dat Varadero eigenlijk een rotskust heeft maar dat er vrachtwagens vol zand vanuit Trinidad zijn gekomen met maar één doel: het creëren van een groot vakantieparadijs met het ene resort na het andere. Het gros van de toeristen blijft in die droomwereld steken en krijgt helemaal niets van Cuba mee, behalve tijdens de rit van het vliegveld naar het resort. Met enige moeite is het ons gelukt om vanuit Nederland via internet een eenvoudig en goedkoop hotel te vinden met de veelbelovende naam Club Herradura.

De touringbussen staan klaar om iedereen naar zijn resort te brengen, maar wij zullen zelf ons vervoer moeten regelen. Gelukkig kunnen we mee met een touringbus waarmee we behoorlijk uit de toon vallen tussen alle oude auto's, vrachtauto's, afgedankte Hollandse bussen en paardenwagentjes die we onderweg zien. We doen de meest luxe resorts aan en als we ergens halverwege voor Club Herradura stoppen, zullen heel wat toeristen gedacht hebben: "Gelukkig is die niet van ons." En inderdaad: het is erg eenvoudig en vergane glorie maar het is schoon en ligt pal aan het strand en met Varadero op loopafstand. En daar kunnen die resorts een puntje aan zuigen! De reden waarom we in Varadero gestart zijn? De vliegtickets waren het goedkoopst.

Zondag 11 februari - Varadero

Vanmorgen willen we naar het busstation om kaartjes voor morgen te kopen. Het is niet ver lopen maar het wordt één grote omweg. Er is zo ontzettend veel te zien: grappige hagedisjes, leuke straatjes, veranda's met schommelstoelen en natuurlijk veel oude auto's. Na de revolutie in 1959 viel de ontwikkeling van Cuba op veel fronten stil. Nog steeds rijden er volop auto's uit die tijd rond.

Op het busstation blijken er twee opties te zijn als je naar Havana wilt: de snelle manier met een rechtstreekse bus (duurt ongeveer drie uur) of de langzame manier met o.a. een boemeltreintje (duurt bijna de hele dag). We hoeven niet lang na te denken: het wordt het boemeltreintje. Het is de enige elektrische trein in Cuba. Via het strand lopen we terug naar

ons hotel. Het is heerlijk weer, het witte strand, de azuurblauwe zee. De huizenstress ligt nu, voorlopig) al ver achter ons.

Maandag 12 februari – via Matanzas naar Havana

In alle vroegte staan we op om onze spullen in te pakken en te genieten van het mooie ochtendlicht op het uitgestorven terras. De meesten slapen nog als we naar het busstation lopen. Viazul (de busmaatschappij die de toeristen vervoert) brengt ons in 40 minuten naar Matanzas. Deze stad moeten we met onze rugzakken te voet een flink stuk doorkruisen om bij het treinstation te komen. Het is een leuke wandeling met veel mooie taferelen. We hebben twee dingen op het programma staan: geld wisselen en eten.

Geld is een verhaal apart hier. Aan je pinpas en traveller cheques heb je niets, dus we hebben alles cash bij ons. In euro's, want dollars willen ze niet hebben. In Cuba zijn er twee munteenheden: Convertible pesos (CUC, 1 CUC = ± € 0,85 en 1 CUC = \$ 1) en Cubaanse pesos (1 CUC = 24 pesos). Als toerist gebruik je alleen maar CUC's, de pesos gebruik je voor wat aankopen op straat. De reden is dat je als toerist heel erg je eigen dingen hebt: je eigen bussen en taxi's, je eigen overnachtingsplekken, je eigen restaurants. Niet omdat je dat wilt, maar omdat het zo is.

Als we onze CUC's hebben, gaan we eten. We raken er aan de praat met Humberto, een docent Engels op leeftijd. Zachtjes praat hij over Fidel Castro en zijn trouwe parlementsleden. En dat er niets zal veranderen zolang deze oude knarren nog leven. We kunnen bij hem wat pesos wisselen. Wij blij omdat we nu bij de bank niet in de rij hoeven te staan, hij blij omdat hij met onze CUC's naar speciale winkels kan om bijvoorbeeld een stuk zeep te kopen. Na deze reis is Humberto ons gaan schrijven. Vijf jaar later hebben we nog steeds contact met hem. Hij houdt ons op de hoogte wat betreft zijn docentenleven en hij voegt altijd eenzelfde lijstje toe met producten die hij graag wil ontvangen. Dat zijn whiteboardmarkers, accentueerstiften, luchtpostpapier/enveloppen, balpennen, deodorant, zeep, tandpasta en een tandenborstel. Eén keer per jaar sturen we hem een pakket dat tot nu toe altijd bij hem aankomt. Hij stuurt altijd weer een bevestigingsbrief met daarin onder andere een lijstje van de inhoud van het pakket. Zo weten wij dat het goed aangekomen is.

Wij gebruiken onze eerste peso's om op straat een pizza te kopen en als je dan met je mond vol op de stoep zit, rijdt er ineens een oude DAF-bus langs met in grote letters 'Arnhem' erop. We voelen ons meteen thuis hier!

Een boemeltreintje brengt ons schommelend naar Havana. Het is een relaxte rit van drie uur en gelukkig hoeven we niet naar het toilet want dat is er niet. Een jochie houdt het niet meer en doet het onopvallend in een hoekje. Regelmatig stoppen we bij een stationnetje, maar eigenlijk is het niet meer dan een plateau'tje van een paar vierkante meter.

Als we in Havana aankomen, zitten we helemaal aan de verkeerde kant van de stad, maar onze medepassagiers zijn erg hulpvaardig en nemen ons mee de ferry op. Daarna moeten we op zoek naar een slaappleaats en ook dat is hier een verhaal apart. Je kunt kiezen voor een sfeerloos staatshotel, maar individuele reizigers kiezen eigenlijk allemaal voor een casa particular. Je slaapt dan bij de mensen thuis. Er zijn er vreselijk veel en in de Lonely Planet staan er maar een paar, maar je moet ergens beginnen. Als we bij een adresje uit de Lonely Planet aanbellen, blijken ze vol te zitten maar de eigenaresse slaat onmiddellijk aan het bellen en na lang proberen heeft ze eindelijk beet: Larisa (een gepensioneerde onderwijzeres) haalt ons op en moe sjokken we achter haar aan. Zij en haar man Roberto blijken twee kamers te hebben, we gebruiken hun sanitair. Je merkt 's avonds goed dat je bij de mensen thuis bent en dat iedereen op een kluitje zit: door de open ramen hoor je tot laat overall harde muziek, de TV, harde gesprekken. Cuba is erg levendig, maar op zulke momenten ben je daar minder blij mee. Maar bovenal verheugen we ons op een paar dagen Havana, even niet reizen.

Dinsdag 13 februari – Havana

Al vroeg begint de waterpomp te werken en Roberto gaat koffie malen, oftewel: tijd om op te staan. Het ontbijt is uitgebreid en lekker en we zitten in de leefruimte van Larisa en Roberto. De inrichting, het servies: alles herinnert aan de tijd voor de revolutie. Het is lekker rustig, tot Roberto keihard het nieuws aan zet. Toch heeft het wel iets, zo'n casa particular; je zit bij de mensen thuis in een heel gewone Cubaanse woonwijk en krijgt zo echt een beetje het leven van alledag mee. Mensen die maar een beetje rondhangen, fietstaxi's, oude Russische motoren met zijspan, allerlei kleine bedrijfjes, eettentjes, marktjes (bij de ingang kun je een plastic draagtasje kopen). Gelukkig mag het allemaal weer want lange tijd na de revolutie was het vrije ondernemerschap verboden, tot en met de laatste hotdogkraam.

Langzaam maar zeker komen we in het toeristische gedeelte: **Habana Vieja** (de oude stad). De pleinen zijn erg levendig en veel Cubanen proberen een graantje mee te pikken van het toerisme. Overal hoor je live Cubaanse muziek, oude vrouwtjes met dikke sigaren hopen dat je tegen betaling een foto van ze wilt maken. Maar we zien ook prachtige, verstilde binnenplaatsen. Van onze Cubaanse pesos kopen we een broodje hamburger en Vincent gaat naar de kapper. Verder proberen we oude auto's op de foto te zetten en dat doen we als volgt: als er één nadert, steekt Ingrid op een uitgekiend moment over, waardoor ze even moeten stoppen en Vincent snel een foto kan maken.

Daarna lopen we door naar **Centro Habana**. Hier zie je nauwelijks toeristen maar des te meer verkeer. Er is een aparte opstapplaats voor de bus met een soort opritje zodat de passagiers hun fiets of brommer de bus in kunnen rijden. Die wordt vooral gebruikt als ze via de tunnel onder het water door moeten, want daar mogen geen fietsers en brommers rijden. We zien ook extreem lange, logge Metrobussen die zijn geïntroduceerd nadat er veel te weinig openbaar vervoer bleek te zijn. Het zijn in feite trucks met een oplegger die geschikt gemaakt is voor personenvervoer. Er kunnen in een keer wel tweehonderd mensen mee.

Veel mensen gebruiken de groepstaxi en iedereen wacht keurig in de rij terwijl een man steeds groepjes samenstelt van mensen die dezelfde kant op moeten. Denk maar niet dat wij hier gebruik van mogen maken: dit is voor de Cubanen, wij hebben ons eigen vervoer. En zo is bijna alles strikt gescheiden van elkaar. In Centro Habana zit ook een grote sigarenfabriek, maar dat is niks voor ons: te toeristisch en te duur. Dan maar naar Capitolio Nacional, een kopie van het Capitool in Washington, gebouwd toen Cuba en Amerika nog dikke vrienden waren. Destijds huisde het Congres er, nu zit er onder andere de nationale bibliotheek en een internetcafé. Het is van binnen prachtig en natuurlijk checken we onze mail even.

Buiten raken we aan de praat met een Cubaan van middelbare leeftijd die meer dan 20 jaar in Amerika woonde. Het kostte hem elf dagen roeien om er te komen. Hij is nu weer terug om bij zijn familie te zijn. Nu is hij straatveger en hij vertelt dat iedereen moet werken en als je een aangeboden baan weigert dan kun je maximaal vier jaar gevangenisstraf krijgen. Hoewel Cuba volgens hem één grote gevangenis is. Tja, dat soort verhalen geven te denken.

Terug in onze casa krijgen we een omhelzing van Larisa. We horen er al helemaal bij. De koude douche nemen we dan maar voor lief. Vincent valt uiteindelijk, bij het terugkijken van de foto's van vandaag, in slaap met zijn camera in de hand, een fonkelnieuwe Canon S3.

Woensdag 14 februari – Havana

Vandaag is iedereen hier in de ban van Valentijnsdag, overal zien we mensen met bloemen en taarten lopen. Taarten zie je hier sowieso vaak, ze zien er mierzoet uit en dat weten we zo goed omdat ze nooit in een doos zitten. Met veel moeite vinden we de **Farmacia Habanera**, deels museum en deels apotheek. Ooit werd het beschouwd als de op een na belangrijkste apotheek ter wereld. Het ziet er prachtig uit met al dat houtwerk, de

indrukwekkende lampen en de vele aardewerken potten. En al is de gezondheidszorg in Cuba dan gratis, medicijnen zijn er nauwelijks te koop.

Aansluitend lopen we door naar het **Museo de la Revolución**, wat in het voormalig presidentiële paleis zit. Gelukkig is de informatie ook in het Engels, maar het taalgebruik is behoorlijk gekleurd met woorden als imperialisme en heel erg anti-Amerika. Vandaag is echt een loopdag en we stoten door naar de **Malecón**. 'Boulevard' is misschien te veel gezegd want daar stel je je toch iets sfeervols bij voor, terwijl hier op een zesbaans weg het verkeer langsraast. En toch heeft het wel iets, deze acht kilometer straat langs de kust van de Golf van Mexico. In het orkaanseizoen slaan de golven hier over de straat en de Malecón zie je in veel Cubaanse films terug. Het brengt ons automatisch in Vedado, het nieuwste gedeelte van Havana, maar daar valt weinig te zien. Het wordt weer leuk als we weer in Centro Habana zijn. Er is zoveel te zien, het leven speelt zich af op straat en het is een ware kakofonie van kleuren en geluiden.

Na een dag van lopen, zijn we blij om weer terug te zijn in onze casa. Op de stoep is een groepje mannen aan het dominieken (iets wat je vaak ziet in Cuba), een varken aan het spit. Vanavond rusten we lekker uit, de herrie om ons heen van alle omwonenden begint zelfs al te wennen!

Donderdag 15 februari – Havana

Vandaag moeten we even van kamer wisselen vanwege een controle. Per maand moeten ze aan de regering CUC 260 betalen op basis van één kamer (ongeacht de bezetting, dus ook in het laagseizoen), plus nog eens 10% over de inkomsten. Geen wonder dat ze af en toe illegaal een extra kamer proberen te verhuren, de kamer waar wij dus in zitten. Vandaag regelen we eerst de busreis naar Viñales voor overmorgen. Larisa weet nog wel een casa en zo werkt het eigenlijk elke keer: we zitten in een casa en krijgen daar een tip voor een casa in de volgende plaats en zo rollen we vanzelf verder. We gaan naar het **Museo del Automóvil**, dat helemaal volgepropt is met oude Thunderbirds, Pontiacs en Fords. De oudste is uit 1914. De meeste auto's zien er beter uit dan de oldtimers die je op straat ziet. Regelmatig verbazen wij ons er nog over dat ze nog rijden en dat er niemand doorheen zakt.

We werpen even een blik in **La Bodeguita del Medio**, het café waar ooit Ernest Hemingway stamgast was. Nu zitten er alleen maar toeristen, vaak uit Varadero, die voor een hoop geld een mojito achterover slaan. Hier is weinig Cubaans aan. Dan maar naar de winkel en dat is eigenlijk maar een beetje Cubaans omdat hier lang niet alle Cubanen boodschappen kunnen doen. Je kunt er alleen maar in CUC betalen en het gros heeft die niet. Zij zijn aangewezen op de markt en de staatswinkels. Als laatste gaan we nog het sjeke hotel Inglaterra in, waar we een vliegticket proberen te kopen voor een binnenlandse vlucht helemaal aan het eind van de reis. Morgen weten we pas of dit allemaal lukt. Al met al hebben we vandaag veel geregeld en wat minder gezien, maar morgen hebben we nog een laatste dag hier.

Vrijdag 16 februari – laatste dag in Havana

Vandaag nemen we voor het eerst geld met de credit card op, maar dat is niet echt voor herhaling vatbaar: de commissie is maar liefst 12%. We gaan te voet naar Plaza de la Revolución. Het is een heel eind lopen en onderweg koopt Vincent op straat voor un peso een kopje koffie in een klein plastic bekertje. De koffiedame met daarnaast de toiledame bezorgen ons een veel mooiere foto dan de **Plaza de la Revolución**. Wat een lelijk plein, maar voor Cuba een van de belangrijkste symbolen van de Revolutie. Op belangrijke momenten vinden er grote militaire parades plaats met Castro en consorten op een verhoogd podium en op het plein 1,2 miljoen (verplicht) juichende Cubanen. Aan de noordkant hangt op een gebouw een enorme afbeelding van Che Guevara met de slogan 'Hasta la Victoria Siempre'. Aan de andere kant van het plein staat het streng beveiligde kantoor van Fidel Castro. En terwijl de regen met bakken uit de hemel komt, proberen we onder een boom wat beschutting te vinden. Samen met een oudere man die nog zij-aan-zij

met Che Guevara meegevochten heeft in de Revolutie en het stralend over 'mi padre' heeft als hij Fidel Castro bedoelt. Volgens hem is Fidel Castro erg geliefd en niet alleen in Cuba, maar over de hele wereld. Daar herkennen wij ons eerlijk gezegd niet direct in.

Na de lunch gaan we naar de belangrijkste begraafplaats van Cuba: **Necrópolis Cristóbal Colón**. Inclusief genummerde straten en avenues, taxi's en stadsbussen. Er zijn hier gemiddeld 47 begrafenis per dag en hier liggen bijna 1.000.000 mensen begraven, kortom: een indrukwekkend geheel. Overal zie je enorme marmeren praalgraven, het monument voor de brandweermannen springt in het oog. Het meest bezochte graf is van Señora Amelia Goyri, beter bekend als La Milagrosa (letterlijk: de wonderbaarlijke). Zij stierf in 1901 tijdens de bevalling en jarenlang bezocht haar man meerdere keren per dag het graf. Heel veel later werd het graf geruimd en toen bleek – zo gaat het verhaal – dat Amelia's lichaam nog gaaf was en het kind lag ineens niet aan haar voeteneind maar in haar armen. Dit maakte Amelia's graf tot een waar bedevaartsoord. Het marmeren beeld van een vrouw met een groot kruis en een baby in haar armen is dan ook niet moeilijk te vinden.

We hebben geen zin om helemaal terug te lopen naar de stad, maar het lukt maar niet om een taxi te krijgen. Uiteindelijk houdt Ingrid een groepstaxi aan die alleen voor Cubanen bestemd is; toeristen mogen hier niet in want die hebben hun eigen luxe taxi's. Maar gelukkig mogen we voor 20 Cubaanse peso's toch mee in deze rammelbak en zo maken we weer een stukje mee van het leven alhier. Vlak voor we in het toeristisch gebied zijn, stappen we op een onopvallende plek uit zodat onze chauffeur niet in de problemen komt. We willen in Hotel Inglaterra de vliegtickets ophalen, maar ze zijn nog niet afgeleverd. We moeten vanavond om half acht terugkomen, dan zijn ze er is ons verzekerd. Maar ook dan liggen de tickets niet voor ons klaar en ze zullen opgestuurd worden naar Viñales, het dorp waar we morgen heen reizen. Eerlijk gezegd hebben we er een hard hoofd in dat dit nog gaat lukken.

Roberto heeft ijs gemaakt, om je vingers bij op te eten. De tickets zijn we al snel weer vergeten. Larisa vertelt dat ze een zoon in Amerika hebben die ze vijf jaar niet hebben gezien. Ze hopen hem binnenkort voor het eerst te bezoeken, maar het regelen van een visum kost ontzettend veel tijd.

Zaterdag 17 februari – met de bus naar Viñales

Na een warm afscheid van Larisa en Roberto koersen we met een luxe bus van Viazul naar het westelijk gelegen landelijke Viñales, landschappelijk gezien het mooiste gedeelte van Cuba. Op de bruinrode aarde gedijt de tabaksplant erg goed en overal zie je mogotes, een soort bergen die wel iets weg hebben van reuzenmolshopen. Deze vallei is in 1999 niet voor niets op het lijstje van UNESCO geplaatst. Om van het busstation naar onze casa te komen, moeten we het hele dorp doorkruisen en het doet allemaal heel relaxt aan. Huisjes geschilderd in felle kleuren, overal schommelstoelen, weinig auto's. Maar ook zie je overal bordjes hangen met propagandistische leuzen als 'Viva la Revolución' of 'Vive Fidel'. Wij nemen onze intrek bij Margarita en haar moeder Berito. Het is een leuke grote kamer, maar we gaan meteen op pad en zien al snel een paar Cubanen met een tas van Albert Heijn lopen. "Er achteraan," denken we en ze blijken naar hun tabaksdroogschuur te lopen. Door de tas van Appie hebben we al snel een praatje en kunnen we de schuur van binnen bekijken en kan Ingrid Spaans oefenen.

We lopen nog een paar kilometer verder over de weg en gaan uiteindelijk via de velden terug. Ingrid knoopt in haar beste Spaans een gesprekje aan met een oude boer die bij zijn paard met veulen staat en met een boer die met zijn twee ossen het land ploegt. Vroeger gebeurde dit met tractoren, het ging Cuba voor de wind met alle subsidies vanuit Rusland. Tot Rusland in 1990 de kraan dichtdraaide en Cuba van crisis naar crisis sukkelde en bijvoorbeeld ossen de tractoren vervingen. We blijven lang bij een tabaksveld staan waar een groep mannen in rap tempo de tabaksbladeren oogsten. En zo nemen we overal ruim de tijd

en mogen ervaren hoe vriendelijk iedereen is. Vanavond eten we in onze casa en madre Berito heeft kip voor ons gemaakt. De porties zijn enorm en... het smaakt ontzettend lekker!

Zondag 18 februari – Viñales

Vandaag hebben we een toertje naar Cayo Levisa geboekt, een idyllisch eiland waar we ons al helemaal op het parelwitte strand zien liggen. Maar helaas: het weer betreft snel en het begint zo hard te waaien dat de boot niet vaart. We krijgen ons geld terug en gaan dan maar op een leuk terras iets drinken. Gelukkig hebben ze een overkapping want de regen komt met bakken uit de lucht.

Later op de dag wordt het gelukkig weer droog en we slaan weer willekeurig een landweg in. We kunnen ook kiezen voor een georganiseerde rondwandeling maar de gedachte om met een hele groep achter een gids aan te sjokken klinkt niet erg aantrekkelijk. Het is natuurlijk veel leuker om te kijken hoe ver je zelf komt en al snel vraagt een vrouw of we de fabricage van sigaren willen zien. Dat slaan we natuurlijk niet af en ze laat ons eerst de droogschuur zien waar de tabaksbladeren drie maanden moet drogen. Daarbij besprenkelen ze de bladeren met een mengsel van suiker, rum, guave en honing. Er zijn twee oogsten en de rest van het jaar staat er maïs. De grond hier in Viñales is erg vruchtbaar. Daarna laat ze ons aan de keukentafel zien hoe ze sigaren rolt. Daarna maken we ook nog kennis met haar ouders: haar vader spant de ossen in en haar moeder blijkt iemand te kennen in Deventer. Ze wil vandaag nog een brief schrijven en vraagt of wij die in Nederland willen posten. Natuurlijk willen we dat en ze vraagt in welke casa we zitten zodat ze de brief kan komen brengen. Ze hopen aan ons een doos sigaren te slijten maar we kunnen niemand verzinnen die we daar een plezier mee zouden doen. We geven ze wat CUC's en nemen afscheid.

Even later stuiten we op een paar mannen die een veld yucca's leeghalen. Ze krijgen voor hun werk 25 Cubaanse pesos (ongeveer 1 euro) per 50 kg, de grond is eigendom van Luis Llanes (een bemiddelde Cubaan), de yucca's zijn van de staat. Ook zij willen weten bij welke casa we zitten en ook zij kennen Margarita en ze vullen meteen een zak yucca's voor haar. Dat moet er raar uit zien, straks denkt men dat we ze gestolen hebben. Om misverstanden te voorkomen roept Ingrid: 'Un regalo de Luis Llanes,' (een cadeau van L.L.) en dat is voldoende. Ze roepen het zelfs over de straat naar elkaar toe. Er gebeurt hier vast erg weinig en dan is zelfs dit al een verzetje! We leveren de yucca's af bij Margarita en gaan daarna lekker uit eten bij Don Thomas. We besluiten overmorgen te vertrekken, de vliegtickets komen morgen als het goed is.

Maandag 19 februari – laatste dag in Viñales

Vanmorgen starten we met een uitgebreid ontbijt met veel fruit. Daarna kopen we acht toffees; al het snoep wordt hier per stuk verkocht. We gaan nog een laatste keer tevergeefs achter de vliegtickets aan en uiteindelijk hakken we de knoop door: dit wordt niks meer en we vragen ons geld terug. Daarna verkennen we weer te voet de omgeving; over de hoofdweg lopen we een paar kilometer naar Dos Hermanos en duiken dan weer de akkers en landweggetjes in. Met een vage routebeschrijving van de Lonely Planet gaan we op zoek naar Los Aquáticos, een voormalige mountain community. Het is erg zoeken, over prikkeldraad en langs akkers. Het is flink klimmen en we rusten op een open plek in het bos wat uit. Ineens zien we een paar tocororo's vliegen, Cuba's nationale vogel omdat zijn opvallende rood-wit-blauwe verenkleed overeenstemt met de kleuren van de vlag. Kortom, het is een prachtige plek om te zitten en zo zie je maar: eigenlijk ben je hopeloos verdwaald en vraag je je af 'Wat doe ik hier?' en dan zie je ineens iets heel moois.

We klimmen en zoeken verder en stuiten op een koffieboer die met een vijzel koffie aan het malen is. De wind scheidt de schillen van de bonen. Deze man ziet waarschijnlijk weinig mensen op een dag en twee verdwaalde Hollanders zal wel helemaal een rariteit zijn. Uiteindelijk vinden we Los Aquáticos en het moet gezegd: het uitzicht is prachtig. Maar verder is het wat vergane glorie. Eigenlijk was de hele zoektocht het aller-leukste!

We lopen via de akkers terug richting Viñales tot we ineens op een rund stuiten dat ons volgens Vincent met een indringende blik aankijkt. Ingrid is opgegroeid in een dorp en heeft vaker met dit bijltje gehakt en dit zijn de spaarzame momenten waarop zij voorop loopt. Uiteindelijk komen we weer op de hoofdweg aan en de vier kilometer asfalt zijn in deze hitte niet echt aantrekkelijk. Al snel houden we een paardenkar aan en we kunnen meerijden. Hij is blij met zijn CUC, wij zijn blij met deze lift. Vlak voor Viñales stappen we af omdat hij anders een hoge boete riskeert voor het illegaal vervoeren van toeristen. De kleermaker is helaas al gesloten, vandaag is Vincent namelijk uit zijn enige lange broek gescheurd. 's Avonds reserveren we alvast een casa particular para de volgende plaats en eten lekker bij een lokaal eettentje. Het menu is eenvoudig: kip of varken met rijst. Lekker makkelijk.

Dinsdag 20 februari – met de shared taxi naar Cienfuegos

Na het ontbijt laat Vincent nog snel even heel vakkundig zijn broek repareren voor 1 peso. Daarna vertrekken we met twee Denen in een gedeelde taxi. Onderweg zien we veel lifters, iets wat heel gebruikelijk is in Cuba, gewoon omdat ze zich iets anders niet kunnen veroorloven. Na zes uur rijden langs ontelbare suikerrietplantages komen we aan in Cienfuegos en kloppen aan bij onze gastvrouwen Miriam y Gladys, twee gepensioneerde docenten en vooral Miriam kakelt aan één stuk door. Samen met hun onopvallende echtgenoten wonen ze in een prachtig koloniaal huis. In hun woonkamer lijkt de tijd stil te staan; de inrichting uit de jaren vijftig van de vorige eeuw, drie oude schommelstoelen strategisch voor de televisie en een enorm portret van Fidel Castro aan de muur. We hebben een prachtige hoge kamer die er brandschoon uit ziet en krijgen in de sfeervolle patio uitleg van Miriam over wat er allemaal te doen is hier. Miriam's opzet is geslaagd, want we besluiten meteen om morgen niet door te reizen maar hier een dag te blijven.

De dag is al bijna voorbij maar we kunnen nog nét een verkennend rondje lopen en genieten van het mooie avondlicht in Parque Jose Martí. Cienfuegos is een vrij rustige stad, maar de mensen zijn nogal vragerig. Bijvoorbeeld een vrouw die om een snoepje voor haar kleinzoon vraagt. We eten bij Doña Yulla, waar we de enigen zijn. Overal staat de komma verkeerd, waardoor er 17,00 staat in plaats van 1,70. We zijn er inmiddels aan gewend dat ze niet alles hebben wat op de kaart staat. Van de rekening klopt ook niet veel: er staat twaalf CUC op en dat moet acht zijn. Nogal een verschil, maar ook daar komen we uit. Gewoon wat vergissinkjes, ze zijn te aardig om het expres verkeerd te doen.

Woensdag 21 februari – Cienfuegos

Vandaag gaan we een dagje naar het strand en het fort en volgens Miriam kan dat goed met het openbaar vervoer en kunnen we ons een dure excursie uitsparen. Zij stuurt ons al vroeg naar het busstation om twee kaartjes te kopen. Zo zijn we verzekerd van een zitplaats. Op ons kaartje staat namelijk een volgnummer. Er is nog tijd genoeg en we kopen alvast de buskaartjes voor morgen naar Trinidad. Ook bekijken we uitgebreid de paardenkarren die dienst doen als een soort groepstaxi's. Zonder het te vragen, weten we al zeker dat toeristen hier geen gebruik van mogen maken. Als we bij het busstation aankomen, is het inmiddels flink druk. De volgnummers worden zo snel afgeroepen dat het voor ons niet te volgen is, maar we worden op sleeptouw genomen en zo hebben we voor 1 peso allebei een zitplaats in de bus die nog steeds aangeeft naar Brandwijk te gaan. Het is propvol; kinderen gaan bij wildvreemden op schoot, ook een snelkookpan wordt ergens op schoot geparkeerd. En daar gaan we!

We stappen uit bij de eindhalte en denken met de boot naar het fort te gaan. De lokalen betalen 1 peso, voor ons is het 1 CUC, oftewel: 24 keer zo veel. Dat vinden we wel heel oneerlijk en we hebben even geen zin om de zak van de regering te spekken. We gaan dus niet mee en moeten nu in de zinderende hitte vijf kilometer terug lopen naar het strand over een weg zonder schaduw. Er is nauwelijks verkeer maar de eerste de beste geeft ons een lift in de laadbak. Ze zetten ons af voor de strandtent en willen er niets voor hebben.

We installeren ons onder een van de parasols. Het water is schoon en perfect van temperatuur. Een heerlijk relaxt dagje zo, dat voor Ingrid wat minder relaxt eindigt: diarree. Terwijl we op de bus wachten duikt ze een paar meter verderop achter een muurtje en weer terug in Cienfuegos per abuis in het herentoilet van het meest sjeke hotel van de stad: Palacio de Valle. Daarna bekijken we dit bouwsel in Moorse stijl op ons gemak. Het uitzicht vanaf het dakterras is schitterend, zeker bij de ondergaande zon. We moeten daarna een heel eind teruglopen en pakken al gauw een paardentaxi. We rijden mee tot aan het bord 'verboden voor paardenkarren'. Morgen vertrekken we naar Trinidad, maar het reserveren van een casa particular moet wachten; de zussen met hun echtgenoten kijken naar een populaire soap op de televisie en dan valt alles even stil.

Donderdag 22 februari – met de bus naar Trinidad

's Ochtends reserveren we nog even een casa particular in Trinidad. Dit keer een tip van een vriendin uit Nederland, fervent salsa-danseres, die met haar dansgroep een rondreis door Cuba had gemaakt en in Trinidad onderdak vond bij Miguel en zijn vrouw Tere. Hij heeft tien jaar als salsa-leraar in Duitsland en Canada gewerkt. Omdat de bus pas rond de middag vertrekt, hebben we nog een paar uur in Cienfuegos.

We lopen richting het theater en passeren een wasserette met machines van minimaal 30 jaar oud. De was wordt met koud water gedaan, dus dat zegt wel iets over de welvaartsstandaard. Per toeval komen we bij de stopplaats van de paardentaxi's in Calle 39. Er staan er wel tien op een rij te wachten op passagiers. Even verderop komen we een man tegen met twee kolossale taarten. Ook nu zitten ze niet in een doos en het kost de man dan ook weinig moeite om alvast een grote hap te nemen. En zo is er op de valreep nog van alles te zien.

Om twaalf uur vertrekt de bus richting Trinidad voor een ritje van anderhalf uur. We rijden afwisselend door een berglandschap en over een mooie kustroute en dan hobbelen we Trinidad in. Het is een klein en pittoresk plaatsje met enkel laagbouw en keienstraatjes. Bij het busstation staan veel vrouwen die allemaal proberen om gasten voor hun casa particular te vinden. Wij hebben gelukkig al een adresje op Calle Independencia 99. Het is een erg leuk straatje met op de hoek een staatswinkel. Miguel loopt ons tegemoet en we maken ook kennis met zijn vrouw Tere.

We duiken meteen het stadje in voor een eerste verkenning. Al snel stuiten we op een bont geklede groep Cubanen, erg fotogeniek. Pas als Vincent de foto's gemaakt heeft, komen we tot de ontdekking dat het een begrafenis is. Ze doen hier duidelijk niet aan donkere kleding. Trinidad is schitterend zo in het avondlicht met al zijn mooie oude huizen en leuke straatjes. Het is dan ook niet verwonderlijk dat hier zoveel toeristen lopen. Alhoewel de meesten 's avonds al weer per bus terug gaan naar hun resort aan de kust. Een grappig detail: de witte stranden van Varadero zijn zo nep als ze maar zijn kunnen, eigenlijk zijn het rotskusten. Het zand komt uit Trinidad. Twee jaar lang reden er elke dag zes trucks met zand van Trinidad naar Varadero.

's Avonds eten we in 'onze' tuin en het is werkelijk verrukkelijk. We kunnen nu al melden dat we er elke avond gegeten hebben. En hoewel er elke avond live-music is op de trappen bij de kerk, gaan we de eerste avond vroeg naar bed.

Vrijdag 23 februari – met het stoomtreintje

Vandaag doen we iets waar we eigenlijk hard voor weg zouden moeten lopen: een hypertoeristische excursie met een stoomtreintje, dit keer vol Belgen. Er is zelfs een zanger met gitaar en samba aan boord en de stemming zit er al goed in. Het is een erg leuk ritje door een mooi landschap en er wordt vanuit de huizen regelmatig uitbundig naar ons gezwaaid. We moeten vaak stoppen in verband met de druk van de stoomketel die weer te

laag is. We kunnen steeds uitstappen en foto's maken. Je kunt daardoor ook makkelijk even een stukje in de locomotief meerijden, het mag allemaal!

Na bijna anderhalf uur hebben we een tussenstop, we zien al van verre de slaventoren die er vroeger voor moest zorgen dat de slaven niet ontsnapten. De souvenirverkoopsters vervelen al gauw en we lopen het dorpje in. Onze machinist sleutelt wat aan de locomotief en er staat een bierwagen. Nu wordt het interessant, want er wordt naar vermogen bier ingeslagen. Mensen met veel geld laten een jerrycan vullen, anderen komen met een lege colafles of in het ergste geval een kroes.

Net voorbij een mooie metalen brug zijn we op het verste punt en draait de trein via twee wissels om weer terug te kunnen. Maar eerst hebben we een lunch op Casa Guachinango, een hacienda van eind achttiende eeuw. Er draaft meteen een muziekgroepje op om ons te amuseren. Uiteindelijk arriveren we via wat bermbranden weer in het slavendorp waar inmiddels hondengevechten aan de gang zijn. Geloof me, zulke dingen wil je niet zien, maar uitgerekend daar stoppen we een hele tijd omdat er allemaal lokalen met ons treintje mee terug naar Trinidad willen.

Weer terug in Trinidad kopen we eerst bij een stalletje wat te eten. Onze Belgen zijn in het tegenoverliggende restaurant neergestreken voor een peperdure toeristenlunch en zien ons vol afgrijzen een broodje ham en ijs naar binnen werken. De rest van de middag scharrelen we wat rond. Oude oma's in schommelstoelen kabbelen de dag door. We kopen wat yoghurt in de supermarkt, maken een jochie blij door 2 euro om te wisselen in CUC, bekijken het busschema en genieten van de ondergaande zon. En we zetten een vette streep door een toertje naar een sigarenfabriek die CUC 29 moet kosten. In het straatje van onze casa particulare komen geen toeristen en we horen er al echt een beetje bij. Verzamelpunt is toch wel de staatswinkel en we hebben voor het eerst een bonnenboekje in handen.

Vanavond gaan we los: om tien uur (als we normaal gesproken al lang in bed liggen) gaan we naar de Casa de la Música op de trappen naast de oude kerk. Allerlei bands treden er op en gaan na afloop met de pet rond, er wordt volop gedanst door zowel Cubanen als toeristen en de rum vloeit rijkelijk. Vincent komt zelfs een collega-reisbegeleider tegen, Mirjam die hier met haar lokale vrienden danst en lol heeft. De tijd vliegt en dan te bedenken dat je hier iedere avond heen kan gaan!

Zaterdag 24 februari - Trinidad

Onze laatste dag in Trinidad, wat zullen we eens gaan doen? Wat je vaak op zo'n laatste dag doet: van alles en nog wat, de restjes. Omdat we geen zin hebben in een commerciële sigarentour, lopen we na wat gevraagd en gezocht naar een kleine sigarenfabriek. Of eigenlijk kun je het geen fabriek noemen want er komt geen machine aan te pas. Met een enorme handigheid worden de sigaren vakkundig in elkaar gedraaid. We mogen helaas niet naar binnen, want de baas is er niet. En zonder zijn fiat gebeurt er natuurlijk niets. We kunnen alleen maar door een raam met gaas naar binnen kijken, het lijkt wel een dierentuin, dus een beetje raar is het wel.

We lopen verder door een duffe geasfalteerde straat, omgeven door lelijke flats. Dit is duidelijk niet het pittoreske toeristische centrum met zijn schattige klinkerstraatjes. Deze buurt staat ook niet op het kaartje van de Lolly Planet, blijkbaar geen omgeving waar de toeristen op zitten te wachten. Tot we ineens langs de plaatselijke markt komen. Eindelijk eens geen toeristen, maar wel veel lokale levendigheid. Bij de slaggers is het een gezellige drukte met een hoop gepraat en gelach. Sommige mensen kunnen zich niets beters veroorloven dan wat bij ons waarschijnlijk onzichtbaar min of meer als afval in de frikadellen verdwijnt. Allerlei soorten groenten, goudvissen in plastic zakjes, oude trucks. Heerlijk om daar tussendoor te scharrelen.

Aansluitend kopen we meteen een glas met rietsuikersap, het blijft handig om toch wat peso's op zak te hebben. De Cubanen drinken het staand snel op en leveren het glas meteen weer in. Niks voor de gezelligheid wat drinken, maar gewoon om de dorst te lessen. Daarna bezoeken we nog twee 'potteries'. Een kleintje waar ze met een draaischijf de mooiste vazen maken. Bijna waren we voor de bijl gegaan, maar zo'n grote vaas is natuurlijk alleen maar onhandig als je halverwege de reis bent en alles met het openbaar vervoer doet. Dan bekijken we ook nog een grote aardewerkfabriek waar in 2005 orkaan Katrina alle daken weg heeft geblazen en die een paar jaar later nog steeds gerepareerd moeten worden. Alle toeristen werden toen geëvacueerd naar Viñales, de Cubanen moesten waarschijnlijk maar zien hoe ze zich zouden redden.

Bij ons vaste adresje in het centrum kopen we van onze peso's pizza en een broodje ham/kaas, scoren in de supermarkt wat yoghurt en gaan naar Cadena om onze voorraad peso's wat aan te vullen. Vincent vindt later nog 200 CUC in een envelop, altijd leuk! Daarna nog even Museo Romantica, waar Ingrid door de suppoost de badkamer in wordt gelokt waar ze allemaal ter verkoop kanten kleedjes heeft uitgespreid. Museo Historico Municipal hebben we expres voor het eind van de middag bewaard; via een smalle houten trap kunnen we de toren beklimmen en van boven af heb je in het zachte licht van de namiddag rondom een schitterend uitzicht over Trinidad. We sluiten Trinidad in stijl af met onze eerste (en laatste, shame!) mojito.

Zondag 25 februari – met de bus naar Bayamo

Vandaag lopen we al om half acht door de doodstille straatjes van Trinidad. We zien alleen een broodverkoper op zijn fiets over de klinkerstraatjes stuiteren. Vandaag maken we onze langste busrit: in 10 uur naar Bayamo. Niet omdat daar zoveel te doen is, maar als tussenstation op weg naar Santiago de Cuba. Het is een mooie rit door een vallei, deels langs het traject dat we eerder met de stoomtrein hebben afgelegd. We rijden door een boerenlandschap en passeren af en toe een stad. Onderweg komen we veel Astro-bussen tegen, zij mogen per bus, behalve lokale passagiers, maar twee toeristen meenemen. De rest van de toeristen en de rijkere Cubanen (lees: met de goede connecties) reizen met het luxere Viazul. Het toilet aan boord stinkt verschrikkelijk en laten wij daar nu pal naast zitten. Maar voorin heeft er iemand overgegeven, dus of dat nu zoveel beter is.

Tegen de avond arriveren we in Bayamo. Vanuit Trinidad hebben we al een overnachtingsadresje geregeld en Guido staat al op ons te wachten met in zijn hand een bordje waar 'Ingrid' op staat. Met een mooie autofietstaxi rijden we naar zijn casa, hij volgt zelf op zijn brommer. We blijken een compleet appartement te hebben, inclusief keuken die we uiteraard niet gaan gebruiken. We eten bij Paladar Sagitario. Paladares zijn privé restaurants, meestal gewoon bij de mensen thuis. Door de woonkamer en langs een bejaard echtpaar in de keuken komen we uit bij een gezellige binnentuin. Na een heerlijke maaltijd komen we weer in ons appartement waar het ontzettend heet en vergeven van de muggen blijkt te zijn.

Maandag 26 februari – Bayamo en door naar Santiago de Cuba

Een dagje Bayamo, we vertrekken pas tegen de avond voor het laatste stukje naar Santiago de Cuba. We slenteren wat door het stadje, eigenlijk is er bitter weinig te zien en te doen. En aangezien het bloedheet is, is dat helemaal niet erg. We bekijken uitvoerig hoe een schoolklasje oefent voor een optocht en nemen alle tijd voor café La Bodega met een prachtig zicht over de rivier, waar meerdere paarden gewassen worden. We lopen een winkel in waar ze werkelijk van alles verkopen: van achterlichten tot tweedehands schoenen en van tuinkabouters tot shorts. De shorts zijn allemaal hetzelfde en dat is wel heel typerend voor Cuba.

Het is altijd zoeken naar een internetcafé maar we weten er toch nog één te vinden. Via internet boeken we een kamer in Varadero voor de laatste nacht in hetzelfde hotel waar we

ook begonnen zijn. Dat kost 42 CUC, terwijl dezelfde kamer bij een telefonische boeking 67 CUC kost. Ook ontvangen we de lang verwachte mail van de notaris. Wanneer we de documenten grondig bestuderen blijken ze vol met grove fouten te staan. Dit moet zeker hersteld worden. We dachten dat notarissen gezien hun tarieven altijd zo accuraat zijn, maar dat valt vies tegen.

Ingrid heeft een beroerde stoelgang en moet steeds heel onverwacht en heel acuut. Op de meest onverwachte plaatsen duikt zij het toilet in, zo kom je nog eens ergens! Bijvoorbeeld in een cultureel centrum waar de jongen aldaar heel geïnteresseerd vraagt of wij thuis een computer hebben.

We zijn weer vroeg terug in onze casa. Pal voor de deur zijn vier mannen aan het dominieken, een vertrouwd straatbeeld in Cuba. Met veel gevoel voor dramatiek gooien de mannen de stenen op tafel. Erg leuk om naar te kijken. Onze fietsdriver (dezelfde als gisteren) is erg op tijd, hij zeker bang dat anderen er met zijn ritje vandoor gaan. Al vroeg zijn we op het busstation en dan vertrekken we voor de laatste twee uurtjes. Het wordt al snel donker.

Om acht uur zijn we in Santiago de Cuba en ene Martin staat voor ons klaar met een bordje met onze naam erop. In een avondse taxi worden we naar onze casa gebracht, maar onze kamer blijkt vergeven te zijn. We worden elders ondergebracht en als we bij casa Sandra-Aimee-Francisco over de drempel stappen is de dochter des huizes druk aan het internetten. We zijn gaandeweg de reis duidelijk bij families beland die het ronduit goed hebben. Het is een traditioneel huis van wel twintig meter diep en we hebben een mooie hoge kamer.

Dochter Sandra spreekt een beetje Engels en weet te vertellen dat het geen probleem is om naar Baracoa te gaan, een plaats aan de oostkust waar we heel graag heen willen. Maar als we de Lonely Planet moeten geloven is het vervoer erheen en weer terug een ramp. Dat blijkt dus allemaal wel mee te vallen als we Sandra moeten geloven en daarmee is ons volgende reisdoel al weer vastgesteld.

Dinsdag 27 februari – Santiago de Cuba

Na een trage start stappen we de straat op. Het is al weer knetterheet. We lopen naar Plaza Cespedes, waar het oudste woonhuis van Cuba staat, met het balkon waar Castro het volk toesprak toen de overwinning definitief was. Bij een chique hotel aan de plaza gaan we met de lift (!) naar het dakterras, wat een mooi uitzicht over de stad biedt.

Eigenlijk alles ligt op loopafstand, maar de hoofdstraten zijn erg druk met smalle stoepen, langszazend verkeer en vooral veel uitlaatgassen. We slenteren naar Cuartel Moncada. Op 26 juli 1953 vielen ruim 100 revolutionairen hier de troepen van Batista aan. Het was op dat moment de een na belangrijkste militaire standplaats. Het werd voor Fidel één groot fiasco. Uiteraard is hier een museum van gemaakt dat om duistere redenen om tien minuten over negen open gaat. En uiteraard is de uitleg alleen in het Spaans, dus we hebben het snel bekeken. Op een volgend pleintje is een belangrijke stopplaats van het openbaar vervoer, wat hier met vrachtwagens gebeurt waar mensen zich in de zinderende hitte in- en uitwurmen. Het gaat allemaal heel handig en geordend, maar op de een of andere manier doet het toch vooral aan veevervoer denken.

Op een pleintje met wat meer schaduw blijven we langer zitten. We worden aangesproken door Ralph en zijn vrouw Maria en zoontje Eduardo. Hij is docent Engels en heeft vandaag vrij omdat zijn zoontje jarig is. Maar geld voor een verjaardagstaart heeft hij niet (snik, alarmbellen!). We strijken op zijn uitnodiging neer in een lokaal cafeetje en we geven hem wat geld voor een taart. Uiteindelijk nodigt hij ons voor de volgende dag uit bij hem thuis, maar we beloven niets. Het is moeilijk te zeggen wat er allemaal waar is van zijn verhaal. Daarna slaan we een zijstraatje in en rollen weer in het Cubaanse leven van alledag. Uiteindelijk komen we weer uit op Plaza Cespedes, waar een soort bigband speelt. Het klinkt

geweldig! En een jochie van een jaar of drie danst op de muziek als een echte showbink. Erg leuk om te zien, van wie zal hij dat geleerd hebben?

Terug in onze casa snakken we naar een douche. Het restaurant wat we op het oog hebben is gesloten door problemen met het water en dan wordt het uiteindelijk de Chinees op Plaza Dolores. Chinezen vind je ook overal! Tja, wat zullen we eens zeggen van Santiago de Cuba. Het is geen liefde op het eerste gezicht.

Woensdag 28 februari – Santiago de Cuba

Vandaag doen we in de knetterende hitte allerlei dingen die nét niet lukken: een sigarenfabriek die gesloten blijkt te zijn, het moderne treinstation dat er leeg en sfeerloos bij ligt. En Ralph die ons voor de begraafplaats opwacht, blijkbaar hebben we gisteren gezegd dat we hier heen gingen en hoe lang heeft hij niet staan wachten. En waarop? Om ons bij hem thuis uit te nodigen. Na ons bezoek aan de indrukwekkende begraafplaats, lopen we met Ralph naar flatblok 23d. Het is een troosteloze buurt met rijen Sovjet-flats die in de zeventiger jaren werden gebouwd om iets tegen de woningnood te doen. Ralph en Maria huren er een sobere flat voor 150 pesos per maand, inclusief de inboedel.

We krijgen koffie aangeboden, iets anders is er niet. Met als gevolg dat Vincent met een lekker kopje koffie zit en Ingrid met niks. Dan krijgen we tot onze verrassing een lunch voorgezet van spaghetti en tomatensalade. We overleggen wat we moeten doen: zullen we dit als een gastvrij gebaar accepteren of zullen we aanbieden om er voor te betalen met als risico dat we ze voor het hoofd stoten? We besluiten voor de eerste optie te gaan, bedanken uitgebreid en lopen met Ralph weer de wijk uit. En dan blijkt dat we de plank toch misgeslagen hebben; Ralph vraagt Ingrid toch om geld, want daar was het ongetwijfeld allemaal om te doen. Dat is helemaal niet erg, zolang het maar duidelijk is en nu wordt het wat ongemakkelijk voor iedereen. Sneu eigenlijk dat zo'n man om geld moet bedelen. Gelukkig rijdt er net een Hollandse bus langs die in zijn hoogtijdagen blijkbaar naar Almere-Buiten moest. De stemming zit er meteen weer in.

Met de taxi rijden we terug. Het is een Russische Moskovitch van 30 jaar oud en volgens de bestuurder kan hij nog wel 20 jaar mee. Tijd voor wat educatie: een museum. In Museo de Imagen bekijken we een unieke collectie fotocamera's uit ± 1825. De uitleg is in het vreselijkste Engels, maar uiteraard nog altijd te prefereren boven het Spaans. We bekijken een complete radiator, inclusief de microfoon die Fidel Castro ooit gebruikte. Daarna stoten we door naar het Museo del Ron. Het is de 2 CUC entree niet waard, ondanks het bodempje rum wat ons aan het einde wacht. De suppoost probeert ons nog rum en sigaren te slijten, maar wie heeft er met die hitte nou zin in rum!

Op een bankje op Plaza Dolores bekijken we het leven van alledag. Een oude vrouw die lollies en pinda's verkoopt, een echtpaar wat gigantische ruzie maakt, de bus naar Nieuw-Roden die de hoek om komt zeilen. We eten bij de Chinees en gaan vroeg naar bed. Morgen verlaten we Santiago de Cuba.

Donderdag 1 maart – met de bus naar Baracoa

De wekker loopt al om zes uur af, veel te vroeg, dat is vragen om moeilijkheden: Ingrid grijpt aan de ontbijttafel mis en strooit zout in plaats van suiker en verspeelt op die manier een broodje. En dan rijdt de taxi voor, altijd weer spannend welke auto het dit keer is. Het blijkt een Fiat 650 te zijn. De rugzakken moeten op het dak en Vincent zit dubbelgevouwen op de achterbank. We betalen hem voor we op het busstation aankomen, in de beslotenheid van de taxi omdat niemand het mag zien. Hij mag alleen Cubanen vervoeren en nu lijkt het gewoon een vriendendienst. Geen probleem, altijd leuk om buiten de regels van het regime om te gaan. De bus zit helemaal vol met vooral veel backpackers, allemaal op weg naar Baracoa.

Het is een mooie route, deels langs de kust, deels door de bergen. Bij aankomst wacht Oscar ons op, veel te bang dat we weggekaapt worden door een andere casa particular. Hij rijdt voorop op een brommer, wij volgen in een fietstaxi. Onze chauffeur biedt meteen aan om ons over een paar dagen voor dezelfde prijs terug naar het busstation te brengen. Er is blijkbaar veel concurrentie. We hebben een mooie kamer, eigenlijk een aparte ruimte op het platte dak. Snoeiheet, maar met een eigen dakterrasje. En Oscar waarschuwt ons voor de hanen.

We lopen Baracoa in om een toertje uit te zoeken. De eerste is erg ongeïnteresseerd en zit alleen maar op zijn scherm en horloge te kijken. De tweede spreekt geen woord Engels en laat ons een briefje zien waarop staat dat ze momenteel geen excursies kunnen aanbieden. De derde is Havana Tours. Ene Oscar (de gids) staat ons te woord, in het Engels en met een goed verhaal. En hij is erg aardig, dus we aarzelen geen moment en boeken voor morgen. Vincent gaat naar de kapper en stapt met een hyperkorte tondeusecoupe de straat op. Nog even water kopen, tien toffees in een klein Cubaans winkeltje en rum voor Vincent voor op ons dakterras. De teckel van onze casa wacht ons al op, we hebben trouwens nog nooit zoveel teckels gezien als hier in Cuba. Het is een echte hype voor mensen met geld. 's Avonds eten we heel stijlvol in onze casa en lopen daarna nog even het stadje in. Het is niet moeilijk om je hier thuis te voelen! 's Nachts om twee uur begint de haan al te kraaien, een beetje overdreven!

Vrijdag 2 maart - Baracoa

We verzamelen die ochtend bij Havana Tours, samen met een oudere Canadese en drie Engelse meiden. Op naar het Humboldt Park, 40 kilometer ten noordwesten van Baracoa en sinds 2001 op de lijst van UNESCO. En niet zonder reden: 70% van de vegetatie is hier endemisch, meestal voor heel Cuba en een enkele keer voor dit park! Het grootste deel van het park is alleen toegankelijk voor wetenschappers en ze schatten dat 50% van de soorten nog niet benoemd is.

De Canadese vraagt onze gids Oscar wat hij van Fidel Castro vindt. Niet echt goochem eerlijk gezegd, want hij zal in het bijzijn van de chauffeur altijd een diplomatiek antwoord geven. Je weet in Cuba nooit wie je kunt vertrouwen en hij zou het risico lopen om zijn baan kwijt te raken en op een zwarte lijst te komen. Oscar murmelt met gedempte stem een zo diplomatiek mogelijk antwoord.

We lopen een trail van zeven kilometer en stuiten al snel op de nationale vogel de Toco-ro-ro en Ingrid spot de endemische Green woodpecker. Het is een fikse klim over een bergkam met prachtige uitzichten. Onze vier medereizigers vragen om de haverklap hoe ver het nog is naar de waterval. Ons kan de wandeling niet lang genoeg duren, zo mooi is het. We zien varens met stekels aan de onderkant, kleurige orchideeën.

Terwijl wij met Oscar voorop lopen, vertelt hij ons in de beslotenheid van het bos van alles. Over zijn opa die een Fransman was en drie winkels, drie trucks en een privéauto had. Na de revolutie eind jaren 50 moest hij alles inleveren en kon hij tegen een laag salaris in een van zijn winkels aan het werk. Ook het geld wat op de bank stond, was hij kwijt. Gelukkig hadden ze nog wat contact geld in huis. Oscar kreeg zijn schoenen twee jaar geleden van een Nederlandse toerist. Hij verzorgt ze goed en droeg ze in het begin alleen op straat. Tja, zo ga je om met krijgertjes die in de winkel niet te krijgen zijn.

Na een verfrissende duik in een glashelder riviertje, lopen we verder. En ook Oscar vertelt verder. Over Raoul, die zoveel strenger in de leer is dan zijn broer en Fidel ooit zal opvolgen. Over de CDR's (Commissie ter Verdediging van de Revolutie) die elke wijk telt en die ervoor zorgen dat je overal propaganda zoals 'Vive Fidel' ziet. Over Fidels voorliefde voor lange speeches, met als absoluut record zes en half uur! Maar hij weet ook nog een mop:

De presidenten van Frankrijk, USA en Cuba overlijden en gaan naar de hel. Ze mogen één telefoontje plegen, maar het kost wel \$ 1.000.000 per vijf minuten. De Cubaanse president belt maar liefst tweeënhalf uur en verwacht een gepeperde rekening. Maar wat blijkt, het kost maar 1 peso omdat het een lokaal gesprek is: van de hel naar de hel.

Al met al in veel opzichten een bijzondere dag! We sluiten hem af met een borrel op ons dakterras.

Zaterdag 3 maart - Baracoa

Na de pittige wandeling van gisteren en een nacht vol hanengekraai doen we het vandaag rustig aan. We lopen over de Malecón met zicht op de oceaan maar ook vooral op veel afval. Het is vergane glorie wat we goed kunnen zien als we langs de meest vervallen flat van Baracoa lopen, maar wel met het mooiste uitzicht over de oceaan! Het is er totaal uitgestorven en een verdwaalde souvenirverkoper stort zich hoopvol op ons. Een set sambaballen rijker vervolgen we onze wandeling naar een spiksplinternieuw internetcafé met vijf computers. Het contrast met de Malecón kan niet groter zijn. Gelukkig is er nu een mail van de notaris met de deels gecorrigeerde documenten. Er staat tot onze verbazing nog steeds een fout in.

Na op straat een broodje gekocht te hebben, klimmen we omhoog naar het sjeke hotel El Casillo. We mogen voor CUC 10 het zwembad gebruiken. Dat lijkt veel, maar het is inclusief CUC 8 voor eten en drinken. Het wordt een heerlijk ontspannen middag met schitterend uitzicht op de baai en de Tafelberg. En met als klap op de vuurpijl een maansverduistering. We maken kennis met Floriska (een boerendochter uit Lopik) en Rutger en spreken af om morgen met hun huurauto naar de Tafelberg te gaan.

's Avonds gaan we naar Casa de la Trova waar al volop muziek gemaakt wordt. Vincent herkent onmiddellijk zijn kapper, dit keer in een roze broek en met een gitaar. Het wordt een vermakelijke avond, vooral door de manager. Onvermoeibaar rent hij heen en weer om toeristen naar binnen te kletsen, te oberen, tafels te verzetten, alle gasten met luide stem te introduceren, de vloer te dweilen.

Zondag 4 maart - Baracoa

We gaan al vroeg op pad in de grote huurauto van Floriska en Rutger en passeren de enige chocoladefabriek van Cuba, opgericht door Che. De weg is slecht, maar verdwalen is er gelukkig niet bij. Onderweg passeren we wat mensen die een enorme berg kokosnoten te lijf gaan. Met kapmessen hakken ze ze één voor één doormidden. Daar worden de varkens lekker vet van, weten ze ons te vertellen.

Het is ons te doen om National Park El Yunque, aangelokt door de Lonely Planet: One of Baracoa's most challenging day trips is sumitting El Yunque (569 meter). We gaan op pad met gids Jorge, een bioloog. Maar erg veel hebben we daar niet aan, want hij spreekt alleen Spaans. En het lopen moet je toch echt helemaal zelf doen. Echt ingewikkeld is het allemaal niet: gewoon het pad volgen omhoog richting de top van de Tafelberg. Het is ontzettend heet en vochtig, zelfs in de schaduw. Na tweeënhalf uur alleen maar stijgen en ploeteren (Ingrid) zijn we boven. Een raar idee dat we hier gisteren vanuit het zwembad naar keken en loom over zaten te mijmeren. Op een Tafelberg verwacht je misschien een grote, open vlakte, maar het blijkt een klein plateau'tje te zijn waar we met z'n vijven nét op passen. Als er na een tijdje anderen komen, gaan we naar beneden en min of meer linea recta door naar 'ons' sjeke zwembad voor de laatste uurtjes in Baracoa.

Maandag 5 maart – terug naar Santiago de Cuba

Afgelopen nacht heeft het veel geregend. En aangezien wij een 'los' kamertje boven op het dak hebben, krijgen we het weer goed mee: de hitte van de voorgaande nachten en de stortbuien van de afgelopen nacht. Rond de middag haalt de fietstaxi ons op en rijden we

naar het busstation. Via een schitterende route door de bergen en langs de kust rijden we terug. Vanaf Guatánamo giet het en begint het uitgerekend boven de nek van de chauffeur te lekken. De andere chauffeur probeert van alles, maar niets helpt. Tot grote hilariteit tovert Vincent een paraplu te voorschijn en weet zo de busrit te redden. Aan het begin van de avond rollen we Santiago de Cuba binnen.

Martin Esperanza staat met zijn Engelse Ford uit '56 (met Lada-motor) op ons te wachten en brengt ons naar 'onze' casa particular. Maar die zit vol met vier mensen voor drie nachten. Ja, dan wordt je gewoon doorgeschoven en zo dropt Martin ons bij de familie Gonzalez (Calle Pio Rosado 313). Een stuk eenvoudiger (het toilet moeten we doorspoelen met een emmer water), maar ook een stuk huiselijker. En lekker dicht bij het centrum. Het giet nog steeds en de straat heeft inmiddels meer weg van een rivier. We regelen nog een casa particular in Camagüey en dan valt het doek.

Dinsdag 6 maart – met de bus naar Camagüey

Na een geweldig ontbijt is het wachten op de taxi. Nancy Gonzalez grijpt meteen haar kans: of we getrouwd zijn, dat het tijd voor kinderen wordt en hoe knap en sterk Vincent is. De taxi komt veel te laat, maar als het een ouder Mercedes uit '56 blijkt te zijn, is onze dag weer helemaal goed. Uitgezwaaid door de familie Gonzalez rijden we naar het busstation.

Via Holguin rijden we door een wat saai landschap vol suikerrietvelden. Tja, dan is zelfs een vechtfilm met Jackie Chan een verzetje. Bij aankomst in Camagüey regelen we meteen de bus voor morgen naar Santa Clara. We raken nu snel door onze dagen heen! Met de taxi laten we ons afzetten bij het casa particular van Alexander en Dinorah. We kunnen er vanavond meteen eten; Vincent vis en Ingrid kip. Wat is het toch ontzettend makkelijk reizen hier! Het is een prachtig huis uit 1910 van de grootouders van Alexander. We eten op de binnenplaats, met prachtige handbeschilderde wandtegels. Het plafond in onze kamer is vijf meter hoog en dat bezorgt ons eindelijk een koele nacht.

Woensdag 7 maart - Camagüey

Vandaag slenteren we wat door Camagüey, bekijken het treinstation en de mooiste markt tot nu toe. Het is een mooi en charmant plaatsje. We kopen rum voor Vincent en een pizza voor Ingrid. Al met al een lekker lummeldagje dat zich moeilijk laat beschrijven. Na de zoveelste stroomstoring lopen we op advies van Alexander naar Casa Trova voor een avond vol dans en muziek met een negenkoppige band. Op een patio, onder de sterrenhemel, dat kan toch niet anders dan sfeervol zijn. Er gaat een enorme energie van de band uit en er wordt volop gedanst. Inderdaad, ook door ons, al vallen we ontzettend in het niet bij de Cubanen.

Donderdag 8 maart – met de bus naar Santa Clara

Vandaag gaan we met de fietstaxi naar de galerie van een Spanjaard omdat Vincent wég is van aardewerken vazen die Alexander thuis heeft staan en die daar vandaan komen. We bekijken de meest bizarre en mooie dingen en denken er nog even over na, want echt goedkoop zijn ze niet. Hoe het afloopt? We kopen uiteindelijk een van de vazen die Alexander thuis heeft staan, want die is toch het mooist. En dan moeten we als een raket met de fietstaxi naar het busstation. Op de valreep feliciteert een jongen Ingrid nog omdat het vandaag internationale vrouwendag is. Cubaans gebruik?

Rond de middag vertrekken we, terwijl er ongelofelijke regenbuien op de bus neerkletteren. En ook nu weer lekkage. Onderweg stoppen we regelmatig omdat de buschauffeurs allerlei adresjes hebben om spullen te kopen. Als het droog is, rijden we door een mooi boerenlandschap naar Santa Clara. Daar worden we afgehaald door Pedro. Hij was vroeger arts en woont met zijn vrouw in het centrum, in de oudste straat van Santa Clara. Onze kamer was vroeger, toen hij nog huisarts was, een extra onderzoekskamer. We hebben een TV met maar liefst vier kanalen en ploffen met een borrel op de stokoude, golvende matrassen.

Vrijdag 9 maart – Che Guevara en terug naar Varadero

Na een verbluffend goede nachtrust doen we ons tegoed aan het ontbijt. Intussen kwebbelt onze gastvrouw aan één stuk door, maar ze heeft dan ook veel te vertellen. Als kind vertrok ze met haar zus vanuit Camagüey naar Havana om daar te studeren. Een reis van twaalf uur met de trein. Regelmatig gingen ze een weekendje naar huis. Na de revolutie raakten ze alles kwijt, behalve het huis waarin ze woonden. Niet echt een fraai verhaal, maar ze ziet ook de positieve kanten van het Fidel-regime. Zo zijn onderwijs en gezondheidszorg voor iedereen gratis, zelfs de zware operaties. Maar het gaat ook over meer luchtige onderwerpen. Zo vertelt ze dat ze eens bloembollen had gekregen (voor Hollanders in het buitenland haast een standaard gespreksonderwerp), maar ze per ongeluk allemaal ondersteboven had gepoot. In het huis heerst nog volop de sfeer van vroeger met meubels en lampen van voor de revolutie. En zelfs een zilveren bestek uit Amerika, ze gebruikt nog steeds de zilverpoets van toen. Het geeft allemaal maar aan dat er ontzettend weinig te krijgen is in Cuba.

Santa Clara heeft een leuk station met veel paardenkarren en een prettige sfeer. We raken aan de praat met spoorwegmedewerker Alexis. Hij vertelt dat toeristen hem vaak snel afkappen omdat ze bang zijn dat hij iets wil hebben. En dat terwijl hij alleen maar Engels wil praten. We hebben het uitgebreid over de Cubaanse en Nederlandse spoorwegen. Zijn mond zakt open als we vertellen dat je je geld terug krijgt als je meer dan een uur vertraging hebt. In Cuba zijn door slecht materiaal urenlange vertragingen meer regel dan uitzondering.

Santa Clara is vooral bekend door Che Guevara, een Argentijnse revolutionair. Zijn voornaam was eigenlijk Ernesto, zijn bijnaam Che kreeg hij toen hij in Guatemala was. In Latijns-Amerika wordt de kreet "Che" gebruikt om iemands aandacht te trekken; het kan vrij vertaald worden als 'vriend' of 'maat'. "Che" wordt ook gebruikt als bijnaam voor iemand uit Argentinië. Hij was lid van Fidel Castro's Revolutionaire Beweging van de 26^e juli. Aan het einde van 1958 leidt Guevara de tweede colonne in de opmars naar Havana. Ze voeren een aanval met explosieven uit op een militaire troepentransporttrein in Santa Clara. Deze aanval leidt tot de verovering van Santa Clara en is een directe aanleiding tot de vlucht van dictator Batista uit Cuba en de machtsovername door Castro op 1 januari 1959. We bezoeken de oude trein die nog net zo ligt als tijdens de aanval door Che.

Op de valreep bezoeken we dan toch nog georganiseerd een sigarenfabriek. Er werken zo'n 300 mensen, waarvan de helft draaiers. Per persoon draaien ze zo'n 125 sigaren per dag. Als ze meer draaien, dan is hun salaris hoger. Als ze er minder draaien, dan leveren ze in op hun salaris. Al van verre ruik je de tabak, er is een voorlezer (propagandalectuur, vermoeden we) en er zitten proefrokers.

En dan is het tijd voor de laatste etappe. Onderweg naar het busstation bezoeken we ook nog het kolossale Che-monument en mausoleum. Met de bus rijden we in een paar uur naar Varadero en we eindigen in hetzelfde hotel als waar we ruim vier weken geleden ook begonnen zijn.

Tot slot

We gingen naar Cuba omdat we het nog wilden meemaken met Fidel in het zadel. Door onze gesprekjes met verschillende Cubanen is ons duidelijk geworden dat er na Fidel weinig zal veranderen. Zijn broer en opvolger Raoul vocht mee in de revolutie en is een echte hardliner. De animo onder de Cubanen om te rebelleren is niet groot. Andersdenkenden wordt het leven zuur gemaakt, mensen durven pas vrijuit te praten als ze weten dat niemand het hoort. En toch beweert Fidel dat het Cubaanse systeem 'onvergelijkbaar democratischer is dan enig ander.' Hier word je niet vrolijk van, maar vreemd genoeg zijn de meeste Cubanen dat wél. We kunnen terugkijken op een van onze mooiste reizen.